

**Tractatus Exegeticus Ad Librum III. Decretalium Gregorii
IX. Materiam successionis Testamentariæ, & Legitimæ,
nec non Parochorum, Regularium, & Patronorum jura,
aliaque ad rem Liturgicam spectantia ...**

Scharz, Oddo

Salisburgi, 1740

§. III. An circa Domos Religiosas, maxime Monasteria, & jurisdictionem in
ea per instrumentum Pacis Westphalicæ innovatio facta fuerit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63798](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63798)

quare hoc fecerit, cum Superiorem in terris non habeat, ut notat Baldus in *Annot. ad Panormit. in cap. ult. de Confirm. util. num. 14. Lit. A.*

11 De Monasteriis id porro notandum est, quod citra Episcopi auctoritatem & consensum excitari non valeant. Ita jam obtinuit Sæculo S. Augustini, qui, ut scribit Christianus Lupus in *Scholiis ad Concil. Chalcedon. tom. 2. pag. 69.* nullum in Africa Monasterium constituit, nisi de Licentia Episcoporum. Idipsum statutum fuit in laudato Concilio Chalcedonensi *Can. IV.* ac novissime in Concil. Trid. *Seff. 25. de Regul. cap. 3.* rationē dat Zypæus in *Analys. ad tit. de Regul. n. 35.* his verbis: „Ordinariorum est in ea „statione quemque collocare, quam „non admittendorum commoditas,

„qui non sibi, sed ovibus pascendis „opportuna quæsturi veniunt, salus „populi ab eo requirit. Ideo Licentia Episcopi, diligens ab eo inspectio, designatio, & circumscriptio „locorum facienda à jure exigitur. „Hæc Ordinario cura, ut populi, Clerique, exercitusque Ecclesiæ Duci „demandatur, non singulis eligenda „statio, functioque permittitur. Quid „speres de exercitu, ubi quisque non „ex jussu ducis, sed ex lubitu suo, „quæ vult, sumit? & eam in Ecclesia „DEI disciplinam desideremus? Dubitabilia circa hoc punctum enodat Lauretus de Franchis in *Controv. inter Episc. & Regul. part. 1. à num. 402. usque ad num. 529.* Consuli quoque potest Van-Espen *J.E.V. part. 1. tit. 24. cap. 3.*

§. III.

*An circa Domos Religiosas, maxime Monasteria, & juris-
dictionem in ea per instrumentum Pacis Westphalicæ inno-
vatio facta fuerit?*

SUMMARIA.

12. Hujus Paragraphi materia per distinctas Quæstiones explanatur. 13. An in Civitatibus Imperii mixtis liceat Catholicis nova Monasteria erigere? 14. Catholicorum argumenta. 15. Et protestantium referuntur. 16. Resolutiones protestantium ad argumenta Catholicorum. 17. Et vicissim refutationes Catholicorum adversus fundamenta protestantium distincte exponuntur. 18. Et in specie textus à Bœhmero allegati solvuntur. 19. Et resolutiones ad argumenta Catholicorum à protestantibus data enervantur. 20. An subditi Augustanæ Confessioni addicti possint Episcopum Catholicum, in cujus territorio existunt, prohibere, ne in suo Episcopatu nova Monasteria exstruat? Cui alie due connexæ quæstiones adjiciuntur. 21. Ita videtur protestantibus, & ex quibus fundamentis? 22. Contrarium evincere contendunt Catholici. 23. An Catholici in Civitatibus mixtis numerum Religiosorum augere possint? 24. Negat Bœhmerus. 25. Sed suomet telo con-

configitur. 26. An jus Diœcesanum respectu Monasteriorum Catholicorum in terris protestantium existentium quoad omnes effectus suspensum sit? Affirmat Bœhmerus. Cui nos quoque accedimus, si simpliciter fieri, & jussu fieri unum idemque esse jure defendi possit.

12 **H**ic quæstioni excutiendæ ansam præbet Bœhmerus, qui §. 8. h. t. ita scribit: Ceterum ipsa monasteriorum novorum exstructio in imperio nostro, non amplius à libero Episcoporum Catholicorum dependet arbitrio, sed per *PACEM WESTPHALICAM* admodum restricta est. Hoc quomodo factum sit, per casus particulares, & quæstiones subalternas declarandum erit.

13 **Q**uæres I. An in civitatibus imperii mixtis, ubi videlicet Catholicorum, & Protestantium Religioni addicti cives & Magistratus degunt, Catholicis integrum sit, nova monasteria introducere, præter ea, in quorum possessione vel quasi jam anno 1624. extiterunt? Quæstionem hanc in comitiis Francofurtensibus motam, ac acerrime desuper disputatum fuisse refert Author *Meditationum ad Instrum. Pac. artic. 5. §. 29. l. yy. pag. 367. & seq.* Utriusque partis momenta ex Bœhmero (nostris tamen verbis) referemus, & quæ nobis sedeant sententia, candide aperiemus.

14 Catholicici igitur primum suæ intentionis fundamentum constituunt in §. 16. art. 5. d. *Instrum. Pac.* ubi Episcoporum jurisdictio non omnimode, sed eatenus tantum dicitur esse suspensa, quatenus illa luminibus Protestantium officere posset; respectu Catholicorum vero tantum abest, ut jurisdictio Episcoporum fuerit suspensa, ut iisdem potius per verba expressa reservata sit,

sic enim sonant verba d. §. 16. in fin. Sicut etiam pariter in Episcopatibus ab Ecclesiis, in quibus Catholicis, & Augustanae confessionis Ordinibus mixta jura admittuntur, statutis antiquis nihil de novo admisceatur, quod Catholicorum vel Augustanae confessioni additorum conscientiam, & causam pro cuiusque parte ledere, eorumve jus imminuere possit; læderet autem causam Catholicorum, eorumve jus imminueret, ac statutis antiquis novum omnino admisceretur, si jurisdictio Episcoporum, cui Catholici jam ab antiquo ipsius Bœhmeri, aliorumque Protestantium testimonio subiecti erant, etiam quo ad ipsos suspensa foret: ergo Salvis cit. §. verbis jurisdictio Episcoporum quo ad Catholicos suspensa non est, & per consequens nec monasteriorum novorum exstructio, quæ, ut dictum est, à jurisditione Episcopi dependet, per instrumentum Pacis interdicta dici debet. II. In civitatibus mixtis liberum Religionis exercitium in artic. 5. §. 29. civibus non solum permittitur, sed insuper prohibetur, ne quis alteram partem de Religionis suæ exercitio, Ecclesie ritibus, & ceremoniis deturbet: liberum vero Religionis exercitium juxta Catholicorum principia non modo liberum monasteriorum usum, sed etiam exstructionem desiderat, cum juvande salutis animarum (quam unice spectare debet Religionis exercitium) omnes Religiones (ait Zypæus ad tit. de Regular. num. 35.) in succursum Pa-

rochialium Sacerdotum, Ordinariorumque instituti sint: ergo &c. III. Non potest prohiberi Catholicis templa sua novis Altaribus, statuis, aut picturis ornare, & monasteria jam dicto anno decretorio possessa optimioribus proventibus de suo dotare, ut ipsimet faterentur Protestantes apud Authorem *Medit. ad instrum. Pac. d. loc. pag. 368.* & hoc ideo, quod utrique parti ex dictæ pacis tabulis liberum Religionis exercitium permittendum sit: ergo, cum constructio novi monasterii ad eundem finem tendat, ea quoque Catholicis permitti esse debet. Hæc sunt fundamenta Catholicorum, quæ Bœhmerus ad h. t. §. 9. contrarii periodo recenset.

¶ Labet jam referre ex eodem Bœhmero hic §. 10. argumenta Protestantium, quibus contrarium evincere, & libertatem hanc Catholicis eripere remis velisque contendunt: fundamentum suæ contradictionis principaliter collocant in d. *instrum. Pac. art. 5. §. 29.* ubi ita cautum fuit: *Ante omnia vero illæ civitates imperiales, quæ sive uni, sive utrique Religioni addictæ ab anno millesimo sexcentesimo vigesimo quarto propter Religionem, vel bona Ecclesiastica ante, vel post transactionem Passaviensem, & insecutam pacem Religiosam occupata, & reformata, vel alia intuitu Religionis in politicis quocunque modo, sive extra, sive judicialiter aggravatæ sunt, in eum statum, in quo Calendis Januarii prædicti anni 1624. tam in sacris, quam profanis fuerunt, non minus ac reliqui status imperii Superiores plenissime reponantur, inque eo, absque ulteriore turbatione, perinde, atque illæ, quæ tum temporis adhuc pos-*

sederunt, aut interea possessionem recuperarunt, usque ad amicabilem Religionum compositionem conserventur. Ex quo textu jam sic concludunt, & inferunt: quidquid ante omnia observandum, supponendum, & attendendum est, id pro regula, & norma principali haberi debet; atqui status anno 1624. vel, ut alibi dicitur, *usus, habita possessio, & observantia exercitii Religionis in civitatibus mixtis ante omnia observandus, & attendendus est: ergo status anni 1624. pro regula & norma principali haberi debet, & consequenter, quidquid est contra eundem statum, illumque singulariter immutat, id omne prohibitum est, cum status ille conservandus sit absque omni turbatione.* Subsumunt: sed constructio novorum monasteriorum est contra statum anni 1624. eumque singulariter immutat: ergo præter monasteria jam anno 1624. possessa, & habita nova construere Catholicis fas esse non potest. Finge, ajunt, in quadam civitate mixta Catholicos tantum unum possedisse monasterium, destructionem autem duorum vel trium meditari, quid putas, an idem status, qui ante omnia inspiciendus est, in tali civitate absque turbatione conservatur, qui anno 1624. fuit? An non Religionis exercitium augetur? Monasteria enim hodie templa nova quoque desiderant: Monachorum nova quotidie molientium turbam attrahunt, &, quod caput rei est, civitatem implent hominibus, protestantium Religionis hostibus infensissimis, quales sunt Monachi, & inter hos imprimis Jesuitæ. Hæc ad verbum ex calamo Bœhmeri, qui ulterius communi nomine Protestan-

stantium sic pergit conqueri, & excipere: Quis crederet, absque turbatione eundem statum hic conservari, & in eum statum rem restitui, qui anno 1624. fuit? Restituere videtur, ait JCtus in l. 2. §. 43. ne quid in loc. publ. qui in pristinum statum reducit: quod sit, sive quis tollat, quod factum est, sive reponat, quod sublatum est; neutiquam vero, qui novi quid facit l. 3. §. 13. §. 15. ff. de Itin. act. priv. Proinde, si certi temporis possessio fundamentū decidendi constituit (uti in his controversiis) in eodem modo, quo illo tempore fuit, res conservanda, adeoque neque amplioris modi, neque alia legem permisisse dici potest, ut in casu simili de Possessionis statu eodem conservando loquitur JC. in l. 1. §. 15. ff. de aqu. quotid. & astiv. nec aliter illa re utendum, quam sicuti eo anno quis usus fuerat. l. un. §. 8. ff. de Fonte. Id considerat status possessionis certi temporis, quem paciscentes fundamenti loco supposuere. Hæc Protestantes ex ore Bœhmeri.

16 Jam ad evertenda, & annihilanda Catholicorum argumenta convertuntur, & quidem ad I. dicunt, quod *jus Dioecesanum* etiam respectu Catholicorum in civitatibus mixtis ex hoc capite suspensum esse debeat, ne ejus exercitium cum injuria protestantium fiat, id quod facile accidere posset, ideoque illud juxta statum anni decretorii per instrumentum pacis recte limitatum fuit. Ad II. reponunt, liberum Religionis exercitium per d. §. 29. non tam larga manu fuisse utriusque Religionis aſſecſis indultum, ut possessionis limites, qui anno 1624. constituti erant, ulumque, ac observan-

tiam augere, & ampliare valeant, sed necessum sit, ut ante omnia ad statum, possessionemque prædicti anni attendant, nec statum pristinum immutent. Ad III. argumentum, quod fundatur in distinctione exercitii Religionis quoad magis, & minus, eatenus valere admittit Bœhmerus, quatenus levior mutatio alteri parti haud fraudi est, quia per hanc status pristinus non adeo immutatur. l. 1. in fin. ff. de Rivis. Interim tamen sententiam in hac controversia proferre veretur Bœhmerus, scribens in fin. cit. §. 10. Hæc sunt argumenta potiora partis utriusque, quæ magis referre, quam certi quid in ea controversia publica constituere lubuit. Quia tamen non modo fundamentum Protestantium exponere, sed etiam ad argumenta Catholicorum resolutiones dare Bœhmero placuit, sensum quoque nostrum de utriusque partis momenti audire eidem ingratum haud fore confidimus.

Quod igitur attinet fundamentum 17 Protestantium, quod illi in cit. §. 29. constituunt, parum aut nihil ipsorum intentioni favere credimus. Nam si verba d. §. 29. limatiori judicio expendantur, constabit, quæstionem, de qua nobis hic sermo est, ne obiter quidem fuisse tactam. Agebatur tunc temporis duntaxat de securitate præstanda utriusque Religionis aſſecſis tam ratione ipsius exercitii Religionis, quam ipsorum bonorum Ecclesiasticorum hæcenus occupatorum, ut ne post hæc in uno vel altero controversiam patiantur, sed in quietâ, & inconcussa possessione usque ad amicabilem Religionum compositionem conserventur, in quem finem annus 1624. pro-

norma & regula constitutus fuit, hac sub modificatione, ut propter Religionem haftenus exercitam, vel bona Ecclesiastica ante vel post transactionem Passaviensem, & insecutam pacem Religiosam occupata, & reformata, vel alia, civitates vel uni, vel utrique Religioni addictae nullam amplius patiantur controversiam, sed in eum statum, in quo Kalendis Januarii praedicti Anni 1624. tam in sacris, quam profanis fuerunt, non minus, ac reliqui status Imperii superiores plenissime reponantur, inque eo statu absque ulterioriurbatione conserventur. Totum, ut vides, negotium hic vertebatur, ut nequid turbarum super Religione haftenus exercita, vel bonis Ecclesiasticis à praeterito occupatis posthac excitaretur, Annum 1624. pro termino justificandae possessionis statuere, & ad lites ocys complanandas, si quae super bonis Ecclesiasticis in antea occupatis, vel super Religione jam à praeterito exercita quandocunque orirentur, ad statum Anni 1624. ANTE OMNIA reflectendum, & respiciendum esse. Quid porro in futurum obtinere debeat circa ipsius Religionis exercitium amplificandum, & dilatandum, vel bonorum Ecclesiasticorum incrementa, num quaedam jam possessis adhuc adjici valeant, circa hoc punctum incit. §. 29. ne jota quidem statutum reperies. Sicut ergo res judicata (quarum vim & efficaciam dictae Pacis tabulis inesse ipsi protestantes non abnuunt) praeteritis duntaxat negotiis finem imponunt, nec ad lites posthac emerfuras vim suam extendunt; ita quoque conventio in saepedicto §. 29. ipsius Religionis exercitae, bonorum-

que Ecclesiasticorum occupatorum, possessionem, haftenus litigiosam & controversam, in tuto collocare voluit, de novis utriusque accessionibus quid fieri debeat, aut possit, in hoc §. quidquam decernere paciscentibus nequidem in mentem venit: unde, quam nihil ad rem faciat allegatus Paragraphus, ipsi DD. Protestantes facile perspicere poterunt, siquidem in proposita quaestione non quaeritur, quid juris, dum in possessione jam habita turbatio, vel dejectio accidit, sed quid nefastive sit in cultu Religionis jam introductae magis magisque amplificando & proferendo, quod punctum in d. §. 29. non deciditur.

Sed nequid intactum relinquamus, 18 ad textus, quos Bœhmerus ex Jure Civili deprompsit, respondendum est. In cc. tt. tam parum praesidii DD. Protestantes invenient, ac in §. 29. paulo ante allegato, & explicato, ut subinde miremur, à Bœhmero ejusmodi textus fuisse productos, qui prorsus extra Rhombum sunt, & Catholicorum potius, quam Protestantium causam suffulciunt. Age, expendamus has LL. I. profertur l. 2. §. 43. ff. ne quid in loc. publ. ubi J. C. quid proprie sit restitutio, ita definit, restituere videtur, qui in pristinum statum reducit: quod sit, sive quis tollat, quod factum est, sive reponat, quod sublatum est; sed quid iste textus ad rem nostram? Restituti sunt DD. protestantes vigore d. §. 29. tum in exercitium Religionis, tum in bona Ecclesiastica, quae Anno 1624. possederunt, in neutro turbantur, nec innovationem in bonis aut juribus possessis patiuntur, dum Catholici, qui in hypothese aequali jurium communio-

Rr

nc

ne cum ipsis fruuntur, in suo quid faciunt, nova excitando Monasteria in suæ Religionis commodum, manet invariatus ipsorum status, nec à possessione, in quam restituti sunt, per hoc deiciuntur, aut in minimo turbantur, ni livor (quod malum ex accidenti nascitur) fomitem discordiæ & turbationis subministret. Verum magis premere videtur Textus in l. 3. §. 13. §. 15. ff. de itin. act. priv. qui II. adducitur, ubi is, qui servitutem itineris in alterius fundo habet, si semita ipsi incommoda sit, seu ut JC. loquitur, corrupto itinere minus commode frui possit, jus quidem reficiendi iter (quo aliquid novi fieri dicitur) habet, hac tamen cum restrictione, ut pristinam formam itineris non dilatet, aut producat, aut deprimat, aut exaggeret; ex quo textu inferendum existimant, quod neque Catholicis juxta propositæ Quæstionis hypothesein præter Monasteria jam Anno 1624. possessa, alia de novo erigere fas sit, cum alias hoc pacto intra limites per d. §. 29. definitos se non continerent, sed Religionis suæ pomæria dilatarent, producerent, & exaggerarent. Sed rursus hic Textus scopum non ferit. Quod is, qui servitutem itineris in fundo alieno habet, jus reficiendi tam caute exercere jubeatur, ut nequid dilatet, producat, aut exaggeret, ratio ab ipso JCto redditur, quod in alieno id faciat, unde non laxandam, sed restringendam illam facultatem esse censuit, quæ ex odioso servitutis jure descendit: non ita se res habet in puncto præsentis Quæstionis, ubi Catholici excitando nova Monasteria hoc opus non in solo alieno, sed in suo molun-

tur. Decisio igitur cit. l. æquissima est, applicatio vero ad casum nostrum prius exorbitans. In eandem incurrit spongiæ argumentum, quod eruitur ex l. 1. §. 15. ff. de aqua quotid. & asiv. ubi JCtus de aquæductu (odiosum rursus servitutis exemplum) ita statuit: *Illud tamen hic intelligendum est, eodem modo Pretorem duci aquam jussisse, quo ducta est hoc Anno. Proinde neque amplioris modi, neque alia permisisse potest videri. Quare, si alia aqua sit, quam quis velit ducere, quam hoc anno duxit; vel eadem, per aliam tamen Regionem velit ducere, impune ei vis fiet.* Numquid in hoc textu de aquæductu, qui non in suo, sed alieno fundo sit, sermo est? hic procul dubio, cum agatur de jure tertii suo in solo diminuendo neque amplioris modi hoc est, per aliam regionem, neque aliam aquam, quam quæ hoc Anno ducta est, ducere conceditur: at vero in nostra hypothese non agitur de servitute, quam sibi Catholici in solo alieno constituere volunt, sed de opere, quod intra septa sua moliri, & usque ad cælum protendere cuique fas est. Quid ad textum in l. un. §. 3. ff. de fonte qui his verbis conceptus est: *purgandus autem & reficiendus est (rivus) ad aquam coercendam ut utriusque aqua possit, dummodo non aliter utatur, quam sicuti hoc anno usus est.* Eadem responsio redit, quæ ad priorem textum data est, utrobique decisio spectat, quod in alieno nobis facere permissum, vetitumve est: ergo nihil ad scopum Quæstionis, ubi Catholici non aliena invadere, sed sua tueri petunt, dum Monasteria augere, & multiplicare intra fines suos meditantur

in suo enim alii hactenus facere licet, quatenus nihil in alium immittat. l. 8. §. 5. ff. si servit. vindic.

19 Jam etiam Resolutiones, quas ad Argumenta Catholicorum reddunt Protestantes, examinandæ & sufflaminandæ sunt. Ad I. argumentum responsio protestantium satis est meticulosa, & vel ideo infirma: metuunt, ne jurisdictio Episcoporum in civitatibus mixtis etiam quoad Catholicos sit suspensa, sibi parari insidias, suæque jura discrimini objici, & nullo negotio violari posse; unde scripsit Author *Mantissæ ad Instrum. Pac. Cæsar. Suecici ad art. 1. Hæc Pax Westphalica sub Clypeo, quod ajunt, & integris utrinque viribus, aut parum accisis sancita. Tutissimam illam reddet mutuus metus; & qui eam rumpere vult, dum ambigit, an superior esse possit, absterretur.* Sed metum, quem sibi ex jurisditione Episcoporum in Con-Cives suos Catholicos protensa inferri vane concipiunt Protestantes, facile absterget, pacifica, & comis mutua cohabitatio, quam super omnia commendatam, vult *Instrument. Pac. d. §. 29. & alibi.* Quodsi adhuc metuere pergant, meminerint, id non Catholicorum vitio, sed sua culpa accidere, nam, ut scribit *Seneca Epist. 97. proprium est nocentium trepidare, & in locum pœnitentia timor cedit.* Ad II. argumentum, quod respondent, videlicet in §. 29. d. *Instrum.* per expressum fuisse cautum, ut quoad exercitium Religionis, quomodo illud posthac ab utriusque Religionis aëclis frequentandum sit, ad Annum 1624. reflectere oporteat, ita, ut non aliter posthac obtineat, quam quomo-

do illo anno, qui propterea decretorius & regulativus dicitur, fuit exercitum, & consequenter si Catholici illo anno unum duntaxat Monasterium habuerunt, plura jam posthac ædificare sibi vetitum esse sciant. Verum gratis, & sine sufficienti fundamento hoc asserunt Protestantes. in *cit.* quippe §. ut jam supra ostensum fuit, illi rei unice prospectum fuit, ut ne bona Ecclesiastica ab alterutra, vel utraque parte semel possessa, rursus amitterent, aut Religionem semel libere assumptam etiam posthac exercere prohiberentur, de ampliatione hujus exercitii ibi nihil cautum legitur: ergo, si fas fuit olim Catholicis pro suo libitu Monasteria non tot quin plura fundare, & dotare, idipsum ipsis hodie integrum erit. Quod enim non legitur fuisse mutatum, cur stare prohibeatur? l. 32. §. ult. C. de Appellat. Responsum, quod ad III. argumentum reddunt, similiter non satisfacit. Si enim admittunt, levem mutationem status etiam post annum decretorium fieri posse, modo id alteri parti fraudi non sit, non possunt non etiam admittere, ut Catholici cultus sui augmentum, quod sit per Monasteriorum extruccionem, procurare valeant, cum id in fraudem & damnum protestantium non cedat, neque enim Monachi (ut cavillatur Bœhmerus) tam crudi ingenii sunt, ut nonnisi hostilia in hostes Ecclesiæ meditentur, & si fortassis alicubi ejusmodi contentio inter utriusque Religionis consortes exarsit, factum paucorum (si tamen sine irritatione & provocatione adversæ partis unquam accidit) toti corpori labem inferre non debet,

Rr 2

cæ-

cæterum & contra privatas idgenus turbas ex Instrumento Pacis satis prospectum est.

20 Quæres II. An Vasalli, Landfassii, & subditi Augustanæ Confessioni addicti, qui Anno 1624. liberum Religionis suæ exercitium habuerunt, possint Episcopum Catholicum, in cujus territorio existunt, prohibere, ne *jus Diæcesanum* in suo Episcopatu exerceat, adeoque ne nova Monasteria extruat, tamen si adpromittat, dictos subditos in suis sacris conservare? Item, si Princeps Augustanæ Confessioni hætenus addictus ad Romana sacra transcat, aut Princeps Catholicus in Principatum sacris protestantium unice addictum succedat, possit tam unus ac alter in gratiam Religiosorum, vel potius amore Religionis, quam profiteatur, nova Monasteria condere & extruere?

21 Ad utrumque Responsio protestantium est negativa, quam satis fundatam, imo aperte decisam esse credunt in *Instrum. Pac. art. 5. §. 25. & §. 33.* in quorum priori exercitium juris reformandi ad usum & observantiam Anni 1624. restrictum fuit his verbis: *Unicum solūque hujus transactionis, restitutionis, observantiæque futura fundamentum sit die prima Januarii Anno Millesimo, sexcentesimo vigesimo quarto habita possessio.* Idem hic limes positus fuisse legitur in §. 33. *Pacta autem, transactiones, conventiones, aut concessionem, quæ inter tales immediatos Imperii status, eorumque status Provinciales & subditos supradictos de publico vel etiam privato exercitio Religionis introducendo, permittendo, & conservando antehac intercesserunt, initæ &*

facta sunt, eatenus firma & rata manent, quatenus observantiæ dicti Anni 1624. non adversantur. Idem docet §. 32. ubi subditi turbati aut quocunque modo destituti sine ulla exceptione in eum statum, quo Anno 1624. fuerunt, jubentur plenarie restitui. Plenarium autem statum (inquit Boëmerus ad h. t. §. 13.) ejus anni non retinent, si ubique Monachorum familiæ, vicini admodum inquieti, & turbidi, intruduntur, Monasteria nova collocantur, & ubi sacra Catholicorum Anno 1624. non erant, publicum, liberumque exercitium accipiunt. Non ergo Episcopis vel ex *jure Diæcesano*, neque Principibus Catholicis ex *jure territoriali* integrum est, nova Monasteria præter ea, quæ jam Anno 1624. extiterunt, extruere. Accedit, quod ejusmodi innovatio non sine turbatione protestantium fieret, quod multis præjudiciis se demonstrare posse asserunt. Et denique si ex *jure territoriali* fluere ejusmodi illimitata potestas exercitium Religionis reformandi, frustra, & sine speciali effectu in §. 27. cautum fuisset, ut domino in casu *reversionis* reverso ad se territorio liceat Religionis suæ exercitium publice introducere. Atque hæc sunt potiora fundamenta protestantium, quæ apud Boëmerum collecta reperi.

Ut contraria juxta se posita clarius elucescant, lubet etiam Catholicorum argumenta referre. Fundamentum principale illi collocant in *jure Diæcesano*, quod in §. 48. respectu Protestantium tantum suspensa esse dicitur, ibi: *Jus Diæcesanum, & tota jurisdictio Ecclesiastica cum omnibus suis speciebus contra Augustanæ Confessionis* Ele-

Electores, Principes, status (comprehensa libera imperii nobilitate) eorumque subditos, tam inter Catholicos & Augustanæ confessioni addictos, quam inter ipsos solos Augustanæ confessionis status usque ad compositionem Christianam dissidii Religionis suspensa esto. Ergo Jus Diocesanicum quoad Catholicos tantum Episcopis saluum mansit, ergo etiam hodie illud respectu Catholicorum libere exercere, & consequenter nova monasteria, si bono Catholicorum id expedire visum fuerit, introducere possunt. Esse vero hunc sensum cit. §. elucet ex gravaminibus, quæ Protestantes in variis comitiis, nominatim anno 1566. 1576. 1582. & demum 1641. produxerunt, ubi quinto loco hanc restrictionem ipsi fecerunt: Jurisdictionem Ecclesiasticam, omniâque jura Papalia, & Episcopalia, adeoque concordata inter Pontifices & Cæsares, & quidquid similium paci Religionis adversari potest, IN TERRITORIIS EVANGELICORUM, ET QUOAD SUBDITOS EVANGELICOS penitus esse sublatam. Vid. Adamum Adamum in Relat. histor. de Pacific. Osnabr. monast. cap. 8. §. 5. pag. 142. Ergo quoad subditos Catholicos jurisdictio Ecclesiastica invariata permansit. II. Cuilibet statui in suo territorio competit jus reformandi, nec illud impediri posse dicitur in §. 30. d. instrum. art. 5. modo subditis alterius Religionis (quæ limitatio in §. 31. subjungitur) qui illam 1624. quacunque anni parte exerceverunt, nullum gravamen inferatur, nec in exercitio suæ Religionis ulla ratione, aut via turbentur. Ergo hæc limitatio firmat regulam in casibus non exceptis, ac subinde Principe acatholico

ad nostra sacra transeunti, vel Principi Catholico in principatum Augustanæ Confessionis ritibus adscriptum succedenti prohiberi non potest, quominus exercitium suæ Religionis dilatare, & amplificare valeat, modo caveat, ne subditis alteri Religioni addictis liberum ejusdem exercitium intervertatur, vel quomodocunque turbetur. Nec evertit hoc argumentum Bæhmerus, quando dicit in §. 13. h. t. quod jus reformandi cum jure territorii connexum ex usu, possessione, & observantia anni 1624. metiendum sit; nam si hac lege tenetur Princeps, jus reformandi ejus nullum est, cum nec statum dicti anni variare, nec quidquam addere valeat. Sed satis de hac controversia, quam latius deduxi, & excussi ad tit. de Constit. in append. de Jure circa sacra num. 85. & seq.

Quæres III. An in civitatibus mixtis, ubi Catholici monasteria habent, numerus Religiosorum, salvis instrumenti tabulis, augeri possit? De monasteriis, in quibus Catholici cum Augustanæ Confessionis addictis promiscue vixerunt, res expedita est, ibidem ex neutra parte numerum augeri posse. Sic enim in instrumento pacis art. 5. §. 26. cautum legitur: In quibuscunque vero foundationibus, Ecclesiis collegiatis, Monasteriis, Hospitalibus ejusmodi mediatis Catholici, & Augustanæ Confessionis addicti promiscue vixerunt, vivant etiam posthac promiscue, numero prorsus eodem, qui die prima Januarii anno 1624. ibidem repertus fuit. An vero idipsum obtineat in Religiosis communitatibus, ubi hæc diversæ Religionis hominum commixtio non est, ex eo solo, quod talia

Rr 3

mo-

monasteria in civitatibus mixtis sita & constituta sint, res ambigua esse videtur.

24 Bœhmerus *ad h. t. §. 17.* dispositionem *cit. §. 26.* etiam de præsentii hypothese conceptam esse, hoc argumento propugnat. In civitatibus, ubi Magistratus ex utriusque Religionis aëclis componitur, non licet vel ex una, vel ex altera parte numerum Senatorum augere: ergo neque integrum erit Magistratui Religioni utrique addicto, *vi juris reformandi*, Monachorum vel conventualium numerum augere, pluresque, quam qui olim in termino decretorio in monasteriis adfuerunt, admittere, cum non possit non evenire, ut altera pars alteram impediatur, si exercitium suæ Religionis augere, eique quid addere velit.

25 Verum, si seposito partium studio, privatoque, ac inordinato Religionis affectu excluso, de re decernere placet (& cui non placeat, cui veritas in amore, & pretio est?) nullo negotio evincemus, hoc argumento Bœhmeriano intentum Protestantium haudquaquam probari. Ipse Bœhmerus in præcedente quæstione, ut Catholicorum argumentum everteret, hoc argumento usus est: si indistincte ex *jure territorii* in omnibus, & quibuscunque casibus Religionis suæ exercitium quilibet status publice introducere posset, haud opus fuisset in *art. 5. §. 27.* domino territorii in casu *relutionis* speciatim indulgere, ut in territorio ad se, facta relutione, reverso, suæ Religionis exercitium publice introducere posset: ergo etiam in præsentii casu Bœhmerus inferrat necesse est, si in civitatibus mixtis Magistratui Catho-

lico absolute prohibitum est, numerum Religiosorum in eorum monasteriis augere, nihil speciale in *§. 26.* quoad capitula mixtæ Religionis statutum fuit. Sicut ergo, quæ in priori hypothese ex *§. 27.* specialiter statuta fuerunt, non pertinere ad regulam ipse Bœhmerus fatetur; ita in præsentii quoque casu ea, quæ in *§. 26.* de capitulis mixtis statuta sunt, ad *exceptionem*, non ad *regulam* spectare fateatur, necesse est. Deinde, quod in Magistratu mixtæ Religionis, neuter altero invito numerum suorum Senatorum augere possit, ratio patula est, quia nimirum *jura communionis*, in qua vivunt, hoc pacto facile confundi, & violari possent. Non idem periculum metuendum est inter civem, & civem, inter communitatem unam, & alteram, inter quas nexus ille, & communio jurium non est. Denique, si numerus Religiosorum qui fuit anno 1624. mathematicè observandus est, ut volunt *Protestantes*, hoc absurdum sequetur, quod Catholicis æque ac protestantibus usus conjugii prohiberi, aut nonnisi ad certum numerum prolium concedi debeat, ne scilicet numerus vel Catholicorum, vel Protestantium supra eum, qui fuit anno 1624. augeatur, & excrescat, cum idem malum, quod ex aucto Religiosorum numero metunt, etiam ex multiplicatione civium Catholicorum, & viceversa metuendum foret. En quam absurda sequela ex talibus præmissis.

Aliam hic adhuc movet quæstio-²⁶ nem Bœhmerus: An scilicet respectu Monasteriorum Catholicorum *mediatorum*, quæ in terris protestantium existunt, *jus Diæcesanum* quoad omnes ef-

effectus suspensum sit? Hanc quaestionem ex artic. 5. §. 48. sic decidit Böhmerus §. 21. h. t. ut, si Episcopi in ejusmodi Monasteria jurisdictionem Anno 1624. quiete exercuerunt, eam etiam posthac exercent: sin vero quietam non habuerunt eo anno possessionem, nihil juris, vel jurisdictionis etiam posthac in similia Monasteria se habere sciant, superioritate territoriali, inquit, prorsus reclamante, quæ extranei Principis Ecclesiastici

Imperium in territorio baud patitur, admittit, tolerat. Nos circa hoc punctum, an bene, vel male fiat, quod fit, arbitrium in nos suscipere nolumus, nec in favorem Catholicorum d. §. 48. declarare, quanquam argumenta non deessent, sed interpretationi, quam habet ex usu & facto hæc res in terris protestantium, suum valorem relinquimus, sapientis illius moniti memores: *Feras, non culpes, quod mutari non potest.*

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum.

Olim Ecclesiæ Monachorum Oratoria, vel Capelle dici consueverunt, eo quod illæ non ad conventum populi, sed privatæ Monachorum devotioni destinatæ essent. Van-Espen J. E. V. part. 2. tit. 16. cap. 4. num. 7. Hodie nomine Capellarum veniunt Prioratus, Præposituræ, Parochiæ, aliæque Ecclesiæ, vel beneficia, quæ à Monasteriis, vel aliis locis Religiosis tanquam accessorium à suo principali dependent. De his, antequam in specie agamus, generalia de Capellis, earumque origine præmittimus.

§. I.

Quid sint Capelle? Quando cœperint? Et quæ jura circa illas constituta sint?

S U M M A R I A.

1. Hujus vocis Capella etymologia panditur.
2. Primitus Capelle Ecclesiis Cathedralibus vel Parochialibus contiguae erant, dein etiam ruri construi cœperunt.